

BANK GOSPODARSTWA KRAJOWEGO

ZAGADNIENIA GOSPODARCZE

w świetle
prasy i literatury ekonomicznej zagranicą

W A R S Z A W A

ROK III.

30 KWIECIEŃ 1948

Nr 8.

BANK GOSPODARSTWA KRAJOWEGO

Sekretariat Generalny

Wydział Ekonomiczny

Warszawa, dn.30 kwietnia 1948 r.

ZAGADNIENIA GOSPODARCZE

w świetle prasy i literatury ekonomicznej zagranicą

Nr.8

Rok III.

S p i s r z e c z y:

Prof.Dr.E.BREGIEL

Wyższość radzieckiego systemu
finansowego nad kapitalistycznym

Sowietskije Finansy
Rok 1947, Nr.11

WYŻSZOŚĆ RADZIECKIEGO SYSTEMU FINANSOWEGO NAD
KAPITALISTYCZNYM

Trzy dziesięciolecia istnienia ustroju radzieckiego wykazały niezbicie wyższość socjalistycznego systemu gospodarczego nad kapitalistycznym. Postępowy charakter socjalistycznej metody produkcji uwydatnia się również w zaletach finansowego systemu radzieckiego w porównaniu z burżuazyjnym.

Przewagą decydującą systemu finansowego Z.S.R.R. jest fakt uspołecznienia środków produkcji, stanowiący trwałą i niezachwianą podstawę tego systemu. Ku końcowi drugiego pięciolecia planowego suma uspołeczniionych funduszy zakładowych wynosiła 98,7% ogólnej sumy tych funduszy.

Państwo radzieckie jest właścicielem zasadniczych, decydujących środków produkcji. Dzięki temu zmienił się radykalnie stosunek między państwem a gospodarką narodową, a jednocześnie - stosunek między budżetem państwowym a całością gospodarki narodowej: " W epoce rozpoczynającego się uspołecznienia wywłaszczonych środków produkcji - mówi program WKP(b)^{1/} - władza państwowa przestaje być aparatem paśowytniczym, stojącym ponad procesem produkcyjnym: zaczyna się ona stawać organizacją, wykonywującą bezpośrednio funkcję administrowania gospodarką krajową. Tym samym budżet państwowy staje się budżetem gospodarki narodowej w całym jej zakresie.

W społeczeństwie burżuazyjnym państwo z reguły nie zajmuje się produkcją, jest ono aparatem obrony panowania klasowego burżuazji i gnębienia wyzyskiwanych mas ludności. Jest ono również narzędziem imperiaizmu w imię, interesu klasy posiadającej. Dlatego "gospodarka państwowa" w państwie burżuazyjnym jest nadbudówką nad

1/ Wszechzwiązkowa Partia Komunistyczna (bolszewików)

produkcją kapitalistyczną, dochody zaś państwa składają się głównie ze ściągniętej w postaci podatków i pożyczek części dochodu narodowego, wytworzonego w gospodarstwach prywatnych. W ZSRR przeciwnie - państwo stoi na czele produkcji, gospodarka zaś państwowa obejmuje masę przedsiębiorstw, wytwarzających olbrzymią większość wartości materialnych kraju. Dlatego źródła dochodów budżetu państwowego ZSRR tworzą się nie poza gospodarką narodową, lecz w granicach jej samej. W ciągu trzech lat przedwojennych (1938-1940) z ogólnej sumy dochodów budżetu radzieckiego, wynoszącej 463,7 milrd. rubli, 331,2 milrd. rubli czyli 71,4% pochodziło z podatku obrotowego i odpisów z zysków, czyli z akumulacji przedsiębiorstw państwowych. W r. 1947 w ogólnej sumie dochodów budżetu państwowego, wynoszącej 394,2 milrd. rubli, wpływy podatkowe od ludności (z tytułu podatków i opłat państwowych i lokalnych) preliminowane były w sumie 31,6 milrd. rubli, wpływy zaś z przedsiębiorstw i organizacji państwowych - w postaci podatku obrotowego i odpisów z zysku - w sumie około 275 milrd. rubli.

Akumulacja przedsiębiorstw socjalistycznych stanowi trwałą i nieustannie rozszerzającą się podstawę finansową budżetu. Im większy jest wolumen produkcji przemysłu państwowego ZSRR, tym większe są wpływy do budżetu w postaci podatku obrotowego. Im wyższe są wskaźniki jakościowe pracy naszych przedsiębiorstw państwowych, im niższe są ich koszty produkcji, a więc wyższa rentowność - tym więcej środków przypływa do budżetu państwowego w postaci odpisów z zysku. W ten sposób wzrost potęgi finansowej ZSRR zależy bezpośrednio od rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej.

Tak mocnej bazy finansowej nie może mieć żadne państwo burżuazyjne. W ustroju kapitalistycznym wzrost produkcji sam przez się nie gwarantuje jeszcze siły finansowej państwa, ponieważ rosnący dochód narodowy nie wpływa bezpośrednio do kas skarbowych,

lecz aparat budżetowy wchłania go dopiero za pośrednictwem mechanizmu redystrybucji, który nie zawsze jest w dostatecznej mierze skuteczny. Państwo burżuazyjne wobec klasowej swej natury oszczędza i ochrania dochody kapitalistów. Dlatego wzrost zysków przedsiębiorstw kapitalistycznych sam przez się nie prowadzi jeszcze do wzrostu dochodów państwa. Z drugiej zaś strony pauperyzacja mas pracujących stawia pewne granice obiektywne w zakresie wysokości podatków. Z tych dwóch powodów baza finansowa państwa burżuazyjnego może być zbyt słaba, nawet przy dużym wolumenie produkcji i wysokim dochodzie narodowym.

Charakterystyczny jest w tym wypadku przykład Stanów Zjednoczonych A.P. W ciągu ostatnich lat 17-tu budżet U.S.A. był deficytowy. Światowe przesilenie gospodarcze w latach 1929-1933 spowodowało trwały brak równowagi w budżecie. Już w r.1930/31 niedobór budżetowy przekroczył 900 miln. dolarów, w roku zaś 1931/32 wyniósł on około 2.900 miln.dolarów. Jednakże i po tym przesileniu budżet U.S.W. pozostał nadal niezrównoważony pomimo wzrostu produkcji. W latach drugiej wojny światowej deficyt budżetowy U.S.A, osiągnął niesłychane rozmiary (w r.1944/45 - około 54 milrd.dolarów), chociaż produkcja przemysłowa U.S.A. wzrosła, w porównaniu z poziomem przedwojennym, przeszło dwukrotnie.

Na przykładzie U.S.A. widzimy, jak wzrost produkcji kapitalistycznej kojarzy się ze wzrostem niedoboru budżetu państwowego.

Odwrotny obraz daje budżet państwowy ZSRR. Dochody budżetu radzieckiego pochodzą bezpośrednio z akumulacji gospodarki socjalistycznej. Państwo radzieckie posiada masę przedsiębiorstw, wytwarzających olbrzymie sumy akumulacji. Stąd wypływa bezdeficytowość budżetu państwowego ZSRR. Więcej - nasz budżet zamyka się systematycznie nadwyżką dochodów nad wydatkami. Saldo czynne budżetu wyniosło kolejno w 1935-1940 latach: 1,9; 2,7; 3,5; 2,8; 5,9 miliardów

rubli. Nawet w ciężkich warunkach wielkiej wojny narodowej z Niemcami hitlerowskimi, budżet ZSRR był czynny i nadwyżka dochodów nad wydatkami wyniosła w latach 1944 i 1945 ponad 3,2 milrd. rubli. Pomyślne wykonywanie nowego planu pięcioletniego jeszcze bardziej utrwaliło podstawy finansowe ZSRR, tak, że budżet państwowy na rok 1947 zatwierdzony został z nadwyżką dochodu w wysokości 20,1 milrd. rubli.

Własność społeczna środków produkcji określa strukturę nie tylko dochodowej, lecz i rozchodowej strony budżetu ZSRR. Budżet radziecki skierowuje olbrzymie zasoby finansowe do uspołecznionej gospodarki narodowej: na budowę nowych zakładów przemysłowych, kolei żelaznych, stacji maszynowo-traktorowych i państwowych majątków rolnych, a także na rozszerzenie przedsiębiorstw istniejących. Na finansowanie gospodarki narodowej w ciągu pierwszego pięciolecia planowego wydatkowano ze środków budżetowych 53,9 milrd. rubli; w drugim pięcioleciu - 181 milrd. rubli; w ciągu trzech lat trzeciego pięciolecia - 170, 4 milrd. Nawet w okresie wielkiej wojny narodowej państwo radzieckie uruchomiło wielkie sumy na cele gospodarcze; z końcem zaś wojny sumy przeznaczone na finansowanie gospodarki narodowej, wzrastają (w budżecie r.1947 wynoszą one 132 milrd. rubli) i znów zajmują główne miejsce w budżecie.

Tego rodzaju struktura wydatków budżetu państwowego ZSRR ma ogromne znaczenie narodowo-gospodarcze i jest jaskrawym przejawem wyższości radzieckiego systemu finansowego w porównaniu z kapitalistycznym.

Główną pozycję w budżetach państw kapitalistycznych stanowią wydatki na utrzymanie aparatu państwowego i armii, a więc nie na rozwój gospodarstwa narodowego. Tak np. w U.S.A. w budżecie na rok 1946/47 w ogólnej sumie wydatków 35,8 milrd. dolarów

• bezpośrednie wydatki na cele wojenne wynoszą 15 milrd.dolarów; inne, związane w wojnę, wydatki (oprocentowanie pożyczek wojennych, płatności na rzecz uczestników wojny itp.) wynoszą 11 milrd.dolarów, ogólne wydatki administracyjne - 1,6 milrd.dolarów. Natomiast suma nakładów kapitału " na cele rozwoju gospodarczego" wyniosła tylko 653 miln.dolarów, wydatki zaś na rozwój transportu - 519 miln.dolarów. A nawet i te, zazwyczaj niewielkie sumy, przeznaczone w budżetach na finansowanie gospodarki narodowej, wykorzystane bywają oczywiście nie w interesie całego społeczeństwa, lecz jego klasy panującej.

Nie zmienia zasadniczo postaci rzeczy fakt, że w pewnych warunkach państwa burżuazyjne przeznaczają większe lub mniejsze sumy na subsydiowanie i finansowanie przedsiębiorstw prywatno-kapitalistycznych. Tak np. w czasie światowego przesilenia gospodarczego lat 1929-1933 rządy burżuazyjnych krajów wydały ogromne sumy na pomoc dla wielkich przedsiębiorstw i banków kapitalistycznych, które stanęły wobec bankructwa; w czasie zaś drugiej wojny światowej z budżetu państwowego opłacane były olbrzymie zamówienia wojenne. Ani bezpośrednich czy zamaskowanych subwencji dla kapitalistów na cele "sanacji" ich przedsiębiorstw w okresach kryzysów, ani też opłacania zamówień wojennych nie można jednak traktować, jako produkcyjne wykorzystanie zasobów finansowych.

Wydatki państw burżuazyjnych są w głównej swej masie wydatkami nieprodukcyjnymi, wobec czego wzrost ich wywiera wpływ ujemny na rozwój zdolności wytwórczych kraju.

Inaczej jest w ZSRR, gdzie państwo pełni funkcje gospodarczo-organizacyjne i jest główną siłą motoryczną rozwoju gospodarczego społeczeństwa. Tu olbrzymie sumy środków państwowych idą na rozszerzoną reprodukcję socjalistyczną.

W związku z tym należy podkreślić aktywną rolę radzieckie-

go systemu finansowego w dziele akumulacji socjalistycznej. Radykalna przebudowa całej gospodarki ZSRR, a w szczególności socjalistyczne uprzemysłowienie kraju byłyby niemożliwe bez uruchomienia wielkich sum pieniężnych. Kraje kapitalistyczne ezerpały środki dla swego uprzemysłowienia z gospodarki rabunkowej w koloniach, z kontrybucji i pożyczek zagranicznych. Wszystkie te drogi zamknięte były dla ZSRR. Koniecznością było znaleźć i uruchomić wewnętrzne źródła akumulacji w samej gospodarce socjalistycznej. Ponadto- radziecka metoda uprzemysłowienia zasadniczo różniła się od kapitalistycznej pod tym względem, że industrializacja w ZSRR rozpoczęła się od rozwoju przemysłu ciężkiego, który wymaga o wiele wyższych nakładów niż przemysł lekki. Jednakże, pomimo wszelkich trudności, zagadnienie akumulacji zostało pomyślnie rozwiązane. Dużą pomocą w tej sprawie - stwierdza tow. Stalin-było znacjonalizowanie przemysłu i banków, co umożliwiło szybkie zgromadzenie i przekazywanie środków finansowych do przemysłu ciężkiego.^{2/}

Dużą rolę w problemie akumulacji odegrał również budżet państwowy ZSRR. Skupiając fundusze, powstałe z akumulacji w różnych dziedzinach gospodarki socjalistycznej, budżet radziecki przeznaczał je przede wszystkim na, rozwój przemysłu ciężkiego. Ścisłe przestrzeganie surowego reżymu oszczędności i obniżenie kosztów utrzymania aparatu państwowego umożliwiły upłynnienie maksimum środków do celów finansowania uprzemysłowienia kraju.

Budżet radziecki zmobilizował i wydał wielkie sumy również na kolektywizację rolnictwa. Systematycznie nasila on w dalszym ciągu wszystkie dziedziny gospodarki narodowej ZSRR, pobudzając ich

2/ J.W.Stalin. Mowa na zebraniu przedwyborczym w Stalinowskim okręgu wyborczym w Moskwie, 9.11.1946 r. ("Robotnik Moskiewski") r. 1946, str.17

nieustanny rozwój.

Finansowanie przez budżet radziecki rozwoju zdolności wytwórczych przedsiębiorstw socjalistycznych, oddziaływa jednocześnie decydująco na wzrost własności społecznej oraz utrwała bazę ekonomiczną ZSRR.

Wyższość radzieckiego systemu kredytowego^{go} w porównaniu z kapitalistycznym również wynika z uspołecznienia środków produkcji. Zasoby systemu bankowego ZSRR czerpane są nie z kapitałów pieniężnych wkładców prywatnych, lecz ze środków przedsiębiorstw socjalistycznych i przeznaczone są nie na zwiększenie kapitału kredytobiorców prywatnych, lecz na kredytowanie przemysłu i handlu państwowego, spółdzielczego i kolektywnych gospodarstw rolnych. Same banki są w ZSRR własnością państwa, dobrem wszechnarodowym.

Na podstawie własności społecznej środków produkcji oraz nacjonalizacji banków, powstała w państwie radzieckim najracjonalniejsza organizacja obrotu płatniczego. Wszystkie przedsiębiorstwa muszą trzymać swoje wolne sumy na rachunkach w Banku Państwowym, co zapobiega rozpraszaniu i zagrożaniu sum akumulowanych, jak to nieraz bywa w ustroju kapitalistycznym. Bank państwowy jest jedynym ośrodkiem rozrachunkowym w gospodarce socjalistycznej, co umożliwia niezmiernie szeroki rozwój w ZSRR systemu rozrachunków bezgotówkowych.

Uspołecznienie środków produkcji zwiększa również korzyści narodo-gospodarcze systemu kredytowego. Przy kapitalizmie znaczną część kredytów zużywa się na cele nieprodukcyjne, np. na finansowanie obrotów giełdowych i grynderstwa spekulacyjnego, na kredyty dla pasożytniczej klasy właścicieli ziemskich, na lokaty w państwowych papierach wartościowych. W okresie powszechnego kryzysu kapitalizmu ujawnia się z całą siłą deformacja w kierunku pasożytniczym kapitalistycznego systemu kredytowego - mianowicie przesunięcie się jego punktu ciężkości z produkcyjnych form wyko-

rzystania kredytu na nieprodukcyjne. Tak np. w okresie 1923-1929 emisja roczna papierów wartościowych w USA wzrosła niemal 2 1/2 - krotnie, przy jednoczesnym wzroście wskaźnika produkcji przemysłowej tylko o 18%; w tym samym czasie długi banków Rezerwy Federalnej wzrosły w dwójnasób, długi zaś handlowe (przemysłu i handlu) tylko o 20%. Od czasu drugiej wojny światowej środki bankowe lokowane są niemal wyłącznie w państwowych papierach wartościowych. Tak, lokaty banków handlowych U.S.A. w państwowych papierach wartościowych wzrosły od końca 1939 r. do końca 1945 r. pięciokrotnie (z 16,3 do 90,6 milrd. dolarów), udział zaś ich w ogólnej sumie aktywów wzrósł z 40 do 73%. W ten sposób "aktywa" bankowe są z punktu widzenia gospodarki narodowej w znacznym stopniu passywami.

Socjalistyczny system gospodarczy, oparty na własności społecznej, gwarantuje produkcyjne wykorzystanie kredytów. Kapitał fikcyjny jest w ZSRR zlikwidowany i najmniejszej nawet części zasobów kredytowych nie odciąga się na emisję papierów wartościowych oraz finansowanie obrotu giełdowego. Jednocześnie ze zniesieniem prywatnej własności gruntów, zlikwidowany został i kredyt hipoteczny. Bank Państwowy ZSRR kredytuje gospodarkę narodową, a kredyty te są doniosłym czynnikiem rozwoju radzieckiego przemysłu i handlu. W systemie gospodarczym radzieckim aktywa bankowe są aktywami narodo-gospodarczymi.

Społeczna własność środków produkcji radykalnie zmienia również charakter systemu pieniężnego. W ustroju burżuazyjnym pieniądz jest siłą społeczną, lecz skoncentrowaną w rękach osób prywatnych i służącą ich interesom. Stąd wynika władza pieniądza i fetyszym pieniężny. W ustroju radzieckim pieniądz stał się dźwignią organizacji gospodarki socjalistycznej i służy interesowi całego społeczeństwa. Dzięki uspołecznieniu środków produkcji pieniądz radziecki dla wypełnienia swych funkcji nie wymaga sub-

stancji metalicznej. Oczywiście, złoto ma swoje znaczenie i dla Związku Radzieckiego, ponieważ wykonywa ono funkcje pieniądza światowego; wewnątrz jednak gospodarki narodowej ZSRR złoto straciło swój charakter pieniądza; cielec złoty został już dawno zdetro nizowany. Państwo radzieckie posiada w swych rękach dbrzygłe masy towarowe, stanowiące bezpośrednią podstawę obrotu i główny podkład waluty radzieckiej.

Zaden zapas złota nie może zagwarantować trwałości i równowagi systemu pieniężnego w ustroju kapitalistycznym. Zapasy złota w krajach kapitalistycznych podlegają silnym wahaniom pod wpływem czynników zarówno zewnętrznych (niekorzystny bilans płatniczy) jak i wewnętrznych (wycofywanie przez wkładców w krytycznych okresach swych pieniędzy z banków, czemu przy standarcie złotym towarzyszy zwykle tezauryzacja złota). To niebezpieczeństwo potencjalne, grożące równowadze kapitalistycznego systemu pieniężnego, urzeczywistniło się w załamaniu się standartu złotego w okresie kryzysu światowego w latach 1929-1933. Zapas złota nie mógł uratować kapitalizmu przed kryzysem walutowym i deprecjacją pieniądza.

Specjalny charakter gwarancji waluty radzieckiej jest jednym z poważnych przejawów wyższości radzieckiego systemu pieniężnego w porównaniu z kapitalistycznym. Waluta radziecka oparta jest bezpośrednio o wartości realne, gdyż pieniądz radziecki służy państwu naszemu do rozszerzonej socjalistycznej reprodukcji, co tym samym rozszerza pole obrotu pieniężnego. Demaskując oszczerstwa ekonomistów burżuazyjnych, jakoby waluta radziecka pozbawiona była wartości, tow.Stalin powiedział: " Czyż nie jest faktem, że za tę walutę budowaliśmy Magnitostroj, Dnieprostroj, Kuźnieckostroj, zakłady traktorowe w Stalingradzie i Charkowie, zakłady

samochodowe Gorkijowskie, Moskiewskie, setki tysięcy kolektywnych gospodarstw rolnych i tysiące państwowych majątków rolnych? Czyżby ci panowie sądzili, że wszystkie te zakłady i budowle zbudowane są ze szkła albo z gliny, a nie z rzeczywistych materiałów, posiadających określoną wartość?... Równowaga waluty radzieckiej opiera się przede wszystkim na olbrzymich masach towarowych, którymi dysponuje państwo i wprowadza je do obiegu towarowego według cen stałych. Któryż z ekonomistów może zaprzeczyć temu, że taki podkład waluty jest bardziej realną gwarancją jej równowagi, niż wszelki zapas złota^{4/}.

X

X

X

Do najważniejszych podstaw radzieckiego systemu gospodarczego i jego zalet należy zniesienie wyzysku człowieka przez człowieka, co - po raz pierwszy w historii ludzkości - stworzyło drogę do nieprzerwanego wzrostu dobrobytu materialnego i stopy kulturalnego życia szerokich mas ludowych.

W ustroju kapitalistycznym wszystkie instytucje i dźwignie finansowe są bezpośrednio lub pośrednio narzędziem wyzysku pracującej większości zaludnienia przez pasożytniczą jego mniejszość. W ZSRR - przeciwnie - wszystkie dźwignie i instytucje finansowe służą, jako narzędzie takiego zorganizowania socjalistycznych stosunków wytwórczych, które radykalnie znosi wyzysk człowieka przez człowieka.

Każdy ustrój społeczny - pisał Lenin - powstaje tylko przy poparciu finansowym ze strony tej lub innej klasy.^{5/} W ustroju kapitalistycznym celem systemu finansowego jest zachowanie kapitalis-

4/J.Stalin. Zagadnienia leninizmu, wyd.11(ros.) str.390-391

5/W.J.Lenin. Dzieła t.XXVII str.393(ros.)

tycznych stosunków wytwórczych, opartych na wyzysku i niewolnictwie najemnym. W ZSRR system finansowy podporządkowany został zadaniu przekształcenia gospodarki społecznej w jej całości oraz budowy społeczeństwa socjalistycznego, wolnego od wyzysku.

Natura ustroju kapitalistycznego nadaje przede wszystkim specyficzny charakter głównemu narzędziu systemu finansowego, czyli pieniądzwowi. Pieniądz zamienia się tu w kapitał i służy, jako narzędzie przywłaszczania wartości dodatkowej. "Władza pieniądza" jest władzą wyzyskiwaczy nad wyzyskiwanymi. W społeczeństwie burżuazyjnym pieniądz jest "zaświadczeniem, uprawniającym do pobierania daniny od wszystkich pracujących"^{6/}.

System kredytowy kapitalizmu również w ostatecznym wyniku służy dziełu wyzysku pracy przez kapitał. Przy pomocy kredytu kapitaliści pieniężni przywłaszczają w formie oprocentowania wierzytelności nieopłaconą pracę robotników najemnych, kapitaliści zaś przemysłowi, korzystając z kredytu, rozszerzają zakres wyzysku i zwiększają jego stopień. Banki, stojące na czele kapitalistycznego systemu kredytowego, same biorą udział w wyzyskiwaniu klasy robotniczej, przywłaszczając sobie w formie zysku z operacji bankowych część nadwartości.

Wreszcie system budżetowy w ustroju kapitalistycznym także służy wyzyskowi. Środki, akumulowane przez budżet, wydawane są głównie na utrzymywanie burżuazyjnego aparatu państwowego, t.j. aparatu władzy wyzyskującej mniejszości nad wyzyskiwaną większością. Z drugiej strony - głównym źródłem dochodów budżetowych jest opodatkowanie mas pracujących, które w ten sposób wyzyskiwane są poraz drugi poprzez mechanizm budżetowy. Ciężar podatków pośrednich i bezpośrednich wzamaga jeszcze bardziej pauperyzację mas, niemaka zaś część wyciśniętych z nich pieniędzy przypada w ostatecznym wyniku kapitalistom w postaci oprocentowania pożyczek, subwencji, za-

6/ W.J.Lenin. Dzieła, tom XXIV, str.293 (ros.)

płaty za dostawy dla państwa itp. W czasie drugiej wojny światowej w szczególności budżet państwowy poprzez system zamówień państwowych zasilał monopole kapitalistyczne środkami finansowymi. Wystarczy przypomnieć, że w U.S.A. zamówienia państwowe wyniosły olbrzymią sumę 173 milrd. dolarów, z czego przeszło dwie trzecie przypadło stu najpotężniejszym zrzeszeniom kapitalistycznym. W tej drodze kapitał monopolistyczny zdobył w czasie drugiej wojny światowej olbrzymie zyski. W ciągu sześciu lat wojny (1940-1945) czysty zysk wszystkich korporacji amerykańskich (po potrąceniu podatków) wyniósł 52 milrd. dolarów wobec 15,3 milrd. w pięcioleciu przedwojennym (1935-1939).

W ten sposób system finansowy ustroju kapitalistycznego służy interesom wyzyskiwaczy i sprzyja wzbogaceniu się wielkiej burżuazji kosztem pauperyzacji mas pracujących.

Inny zupełnie charakter klasowy ma system finansowy ZSRR. Już w pierwszych miesiącach po wielkiej rewolucji październikowej dyktatura klasy robotniczej podjęła zawziętą walkę przeciwko klasom wyzyskującym, posługując się przy tym również narzędziami natury finansowej. Nacjonalizacja banków i ograniczenie wypłat z rachunków bieżących, zrewidowanie skrytek (safesów) bankowych i konfiskata przechowywanego w nich złota, zaniechanie wypłat z tytułu dywidend i kuponów, zakaz zawierania transakcji w papierach wartościowych, unieważnienie wszystkich poprzednich pożyczek, nałożenie na klasy posiadające kontrybucji, obciążenie sfer kapitalistycznych wysokimi podatkami - cały ten zespół zarządzeń miał na celu odebranie burżuazji jej potęgi finansowej. W ten sposób już w pierwszym etapie wielkiej rewolucji październikowej cały mechanizm finansowy wprowadzony został w ruch przeciwko klasom wyzyskującym.

Po przejściu do *nep'u*^{7/} Państwo Radzieckie kontynuowało swą walkę przeciwko żywiołom kapitalistycznym, posługując się przy tym na ~~wielką~~ skalę narzędziami systemu finansowego. Wysokie opodatkowanie *kułaków*^{8/} i *nepmanów*^{9/}, ograniczenie, a następnie zupełna ~~zaniechanie~~ kredytowania prywatnego kapitału - wszystkie te posunięcia miały na celu dalsze ograniczenie i wyparcie żywiołów kapitalistycznych. Jednocześnie wzrost akumulacji socjalistycznej i uruchomienie - poprzez system budżetowy i kredytowy - wielkich sum na cele rozwoju gospodarki uspołecznionej dopomagały do wzrostu wagi sektora socjalistycznego kosztem sektora kapitalistycznego.

W ten sposób pieniądz, kredyt, budżet, cały ten aparat, służący przy kapitalizmie jako narzędzie wyzysku, przekształcony został przez dyktaturę klasy robotniczej, w narzędzie budowy socjalizmu i w oręż walki przeciwko klasom wyzyskiwaczy. Jak mówił jeszcze w r.1925 tow. Stalin "elementy socjalistyczne naszej gospodarki w walce z elementami kapitalistycznymi opanowują metody i broń burżuazji i skierowują je przeciwko elementom kapitalistycznym; wykorzystują je z powodzeniem przeciwko kapitalizmowi, posługując się nim przy budowie podwalin socjalistycznych naszej gospodarki"^{10/}

W wyniku "pieściolatek" Stalinowskich, zrealizowanych przy czynnym udziale radzieckiego systemu finansowego, "wielowarstwowa" gospodarka okresu przejściowego przekształciła się w monolit

7/ "nep" - nowa polityka ekonomiczna polegająca na czasowym zliberalizowaniu polityki handlowej (przyp.tłum.)

8/lichwiarzy wiejskich (przyp.tłum.)

9/ludzi wzbogacających się wskutek "nowej polityki ekonomicznej" (przyp.tłum.)

10/Lenin i Stalin. Sbornik proizwiedienij iziuczeniu istorii

WKP (b) Partizdat, 1936, t.III, str.36 (Zbiór prac służących do studiów nad historią Wszechzwiązkowej Partii Komunistycznej bolszewików)

gospodarki socjalistycznej. Wobec zlikwidowania elementów kapitalistycznych odpadła jedna z poprzednich funkcyj państwa Radzieckiego - funkcja unieszkodliwiania klas wyzyskiwaczy wewnątrz państwa, a rozrosła się natomiast na olbrzymią skalę funkcja gospodarczo-organizacyjna i pracy kulturalno-wychowawczej. Dzięki temu i w systemie finansowym odpadła jego funkcja walki z żywiołem kapitalistycznym, lecz spotęgowała się jeszcze bardziej jego rola w organizacji gospodarki socjalistycznej oraz podniesieniu poziomu materialnego i kulturalnego mas pracujących.

W społeczeństwie burżuazyjnym posiadanie pieniędzy, dając tej lub owej osobie prawo do otrzymania części produkcji społecznej, nie świadczy wcale o jego udziale w pracy społecznej. Olbrzymie dochody pieniężne przywłaszczane są przez przemysłowców, kupców i bankierów, rentierów i właścicieli ziemskich, spekulantów giełdowych i inne żywioły pasożytnicze. W społeczeństwie radzieckim - przeciwnie, pieniądź otrzymuje ten tylko, kto uczestniczy w pracy społecznej i w odpowiednim do tej pracy stosunku. Państwo socjalistyczne przy pomocy pieniędzy uzgadnia miarę konsumpcji każdego ze swych członków z miarą jego pracy.

Różniczkowanie płacy pieniężnej za pracę zależnie od jej kwalifikacji, stopnia uciążliwości, oraz wydajności pracownika ma ogromne znaczenie zarówno dla pracujących, jak dla rozwoju gospodarki socjalistycznej. Każdy pracownik społeczeństwa socjalistycznego wie, że dostać może więcej pieniędzy, a zatem i więcej dóbr materialnych tylko w drodze uczciwej i wytrwałej pracy, w drodze zwiększenia wydajności tej pracy i podniesienia jej kwalifikacji. Wytwarza to bodźce natury materialnej do doskonalenia swej pracy i swych kwalifikacji, a to z kolei przyspiesza tempo rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej oraz nieustanny wzrost materialnej i kulturalnej stopy życia ludu radzieckiego. I jeśli

w społeczeństwie burżuazyjnym pieniądz jest kapitałem i służy interesom prywatnym burżuazji, jako narzędzie jej bogacenia się, to w ZSRR pieniądz stał się jednym ze środków właściwej koordynacji interesu osobistego i społecznego oraz jedną z dźwigni wzrostu bogactwa społecznego i na tej podstawie - podniesienia poziomu bytu pracujących.

Przejsie od kapitalizmu do socjalizmu zmieniło radykalnie również naturę klasową budżetu państwowego.

W społeczeństwie burżuazyjnym cały aparat finansowy państwa służy akcji bezzwrotnego ściągania od pracujących części ich dochodów i przelewania ich do dyspozycji burżuazji jako klasy, w osobie jej państwa. Wyciśnięte z mas pracujących środki pieniężne wpływają za pośrednictwem państwa do rąk posiadaczy kapitałów pieniężnych i bankierów (oprocentowanie pożyczek) oraz przemysłowców (subwencje i dostawy państwowe).

W ZSRR natomiast budżet ściąga zaledwie bardzo drobną część dochodu mas pracujących, czerpiąc dominującą część swych wpływów nie z podatków lecz z akumulacji przedsiębiorstw socjalistycznych. Środki, gromadzone w ten sposób, wpływają do dyspozycji państwa Radzieckiego, służącego interesowi narodu, nie zaś klas wyzyskujących; wreszcie państwo radzieckie stokrotnie rekompensuje masom pracującym to, co one mu przynoszą.

Jeszcze Marks w "Krytyce programu gotajskiego" stwierdził, że w socjalizmie "wszystko to, co się bierze od poszczególnego producenta, jako od osoby prywatnej, zwraca mu się bezpośrednio lub pośrednio, jako członkowi społeczeństwa".^{11/}

Przytoczone słowa Marksa mogą być w pełni zastosowane do naszego budżetu państwowego. Ponieważ nasze środki budżetowe zu-
11/K. Marks. Krytyka programu gotajskiego. Gospolizdat, r.1945,
str.11 (ros.)

żytkowują się na cele wzrostu majątku wszechnarodowego (nowe inwestycje przemysłowe i rozszerzanie istniejących fabryk, stacji motorowo-traktorowych, państwowych majątków rolnych), przeto pośrednio odbywa się w ten sposób zwrot pracującym tego, co dali oni państwu w postaci podatków. Ten sam zwrot odbywa się również w formie bardziej bezpośredniej, ponieważ budżet radziecki wydaje olbrzymie sumy na finansowanie akcji kulturalno-społecznej, tj. na podniesienie poziomu materialnego i kulturalnego życia mas pracujących. Ogólna suma tych wydatków wyniosła w pierwszej "pięciolatce" - 20,3 milrd. rubli, w drugiej - 107,8 milrd. rubli, w ciągu trzech lat trzeciej pięciolatki (1938-1940) - 113,6 milrd. rubli. W samym tylko roku 1947 państwo Radzieckie wyasygnowało na cele społeczno-kulturalne ponad 107 milrd. rubli (przeszło 28% ogólnej sumy wydatków), co przewyższa 3,5 krotnie ogólną sumę wpływów podatkowych od ludności i dwukrotnie - ogólną sumę wpływów podatkowych i pożyczek łącznie.

Wystarczy porównać te liczby z liczbami budżetów kapitalistycznych krajów, aby uwydatniła się cała wyższość finansowego systemu socjalistycznego w porównaniu z kapitalistycznym. Weźmy np. budżet USA na rok 1947. Z ogólnej sumy wydatków budżetu federalnego, wynoszącej 35,8 milrd. dolarów, a pochodzącej głównie z wpływów podatkowych, przypada na ubezpieczenia społeczne, ochronę zdrowia i oświatę zaledwie 2,7 milrd. dolarów, czyli 7,5%. Trzeba też uwzględnić, że wydatki na cele społeczno-kulturalne w państwach kapitalistycznych nie prowadzą bynajmniej do wzrostu materialnego i kulturalnego poziomu bytu mas ludowych. Między innymi zapomogi na wypadek bezrobocia są o wiele mniejsze niż straty klasy robotniczej wskutek braku pracy.

Tak więc budżety państwowe krajów burżuazyjnych stanowią jedno z ogniw kapitalistycznego systemu wyzysku, dopomagając do wzbogacenia się magnatów kapitału i do pauperyzacji mas pracujących.

Budżet zaś ZSRR, przeciwnie, służy interesowi ludu radzieckiego i pracuje nad nieustannym wzrostem jego materialnej i kulturalnej stopy życia.

System finansowy ustroju kapitalistycznego jest nie tylko narzędziem panowania kapitału nad pracą, lecz również narzędziem ucisku i niewoli większości narodu. Przy pomocy pożyczek zagranicznych kraje kapitalistyczne wyciskują narody krajów kolonialnych. Znaczna większość podatków wyciskanych z mas pracujących w koloniach, wpływa poprzez mechanizm oprocentowania i amortyzacji pożyczek zagranicznych - do kieszeni oligarchii finansowej w metropoliach. Państwa imperialistyczne usiłują ujarzmić poprzez manipulacje finansowe również kraje, formalnie niezależne.

Obecnie imperializm amerykański na wielką skalę wykorzystuje dźwignie finansowe w celu niepohamowanej ekspansji i walki o panowanie nad światem. Według słynnej "doktryny Trumana" i "planu Marshalla" miliardy dolarów, wyciśniętych z amerykańskich podatników, mają być przez rząd USA wypożyczane szeregowi państw, lecz nie w celu rzeczywistego dopomożenia do odbudowy i rozwoju ich gospodarki, ale celem zrobienia z nich aneksów, podległych gospodarce amerykańskiej. Jednocześnie do pasywów budżetu USA wnosi się nową pozycję: "wydatki na wykonanie międzynarodowych programów finansowych", co oznacza niewolę finansową i kredytową innych państw. Suma wydatków w budżecie na te cele w latach 1945/46 i 1946/47 wynosi 5,4 milrd. dolarów.

Z punktu widzenia stosunków gospodarczych między narodami system finansowy radziecki ma również olbrzymie zalety w porównaniu z systemem kapitalistycznym. Niema potrzeby rozwodzić się nad tym, że nie jest on skierowany przeciwko innym narodom i nie jest narzędziem ich wyzysku. Jednocześnie system finansowy radziecki broni ZSRR przed wszelkim zyskiem lub zależnością od państw kapitalistycznych.

Unieważnienie przez państwo Radzieckie pożyczek, zaciągniętych przez rząd carski i tymczasowy, wyzwoliło nasz naród z konieczności wypłacania corocznie setek milionów kapitalistom zagranicznym. Fundusze, niezbędne dla budownictwa gospodarczego i kulturalnego, państwo Radzieckie czerpało nie ze źródeł zewnętrznych, lecz wewnętrznych /mianowicie z akumulacji socjalistycznej we własnej gospodarce. Tym samym rozwiane zostały wszelkie nadzieje imperialistów i ich agentury trockistowsko-bucharinowskiej na ujarznienie finansowe ZSRR celem przywrócenia kapitalizmu w naszym kraju.

Jeżeli zaś chodzi o stosunki między poszczególnymi narodowościami wewnątrz naszego kraju, to system finansowy radziecki pełnił zawsze i pełni rolę narzędzia realizacji polityki narodowościowej leninowsko-stalinowskiej, narzędzia ugruntowania przyjaźni narodów.

W carskiej Rosji, w tej ciemnicy narodów, rząd wyzyskiwał na wszelkie sposoby narodowości nierosyjskie. Obciążając te narody podatkami, rząd carski wydawał duże sumy na zdławienie ich ruchu narodowo-wyzwoleńczego, na utrzymanie aparatu wąskowo-policyjnego, lecz nie na rozwój gospodarczy i kulturalny swych kresów kolonialnych. System finansowy caryzmu był narzędziem wyzysku kolonialnego i narodowego ucisku.

Wielka rewolucja październikowa zlikwidowała tę politykę. Rząd radziecki zbudował wzrowe wielonarodowościowe państwo, oparte na zasadzie rzeczywistej wolności, równości, przyjaźni i współpracy braterskiej między sobą wszystkich narodów naszego kraju.

Do służenia /tej /wielkiej sprawie powołany został również radziecki system finansowy. Znaczną część ogólnych zasobów finansowych Związek Radziecki przeznacza na rozwój gospodarczy i kulturalny republik narodowościowych, które niegdyś były kresami kolonialnymi wyzyskiwanymi przez carską Rosję. Budżety tych republik

systematycznie rosną, a nadto - rosną szybciej niż ogólny budżet związkowy. W latach drugiej pięcioletki naprzykład cały budżet państwowy ZSRR wzrósł 2,6 razy, budżet zaś republiki Kirgiskiej - zwiększył się 4,7 razy, Kazachskiej - 5 razy.

System finansowy radziecki odegrał dużą rolę w sprawie likwidacji zacofania gospodarczego i kulturalnego szeregu okręgów i republik naszego kraju. Rola ta trwa dalej w dziele nieustannego ich gospodarczego i kulturalnego rozwoju.

X

X

X

Socjalistyczny system gospodarczy jest z samej swej natury systemem gospodarki planowej. Planowy charakter jest również cechą radzieckiego systemu finansowego, stanowiąc jedną z jego zalet decydujących.

W ustroju kapitalistycznym system finansowy, jak i całość gospodarki narodowej, podlega żywiołowym prawom rozwoju.

System kredytowy składa się z wielu przedsiębiorstw prywatnych-banków, spółek finansowych, trustów inwestycyjnych i t.d., współzawodniczących między sobą i niezdolnych do planowania kredytowego w skali narodowo-gospodarczej.

Obieg pieniężny składa się z wielu poszczególnych strumieni, nie zbiegających się w żadnym ośrodku i nie podlegających się świadomej kontroli społecznej. Anarchiczny charakter obiegu pieniężnego przy kapitalizmie wyraża się również w samoczynnych wahaniami cen towarowych oraz w takichże wahaniami wysokości obiegu pieniężnego i w automatycznej deprecjacji pieniądza wskutek inflacji.

Zywiołowym prawom kapitalizmu podlega również jego system budżetowy. Państwo burżuazyjne "planuje" wprowadzić swój budżet, lecz jego "plany" finansowe, mają charakter planów - hipotez, których wykonanie jest bardzo wątpliwe i zależy od szeregu kształtujących się samoczynnie okoliczności. Państwo, na przykład, może ustalić te lub inne stawki podatkowe, lecz wobec samoczynnych wahań wysokości dochodu narodowego w ustroju kapitalistycznym, rzeczywista wysokość wpływów podatkowych nie zależy od woli państwa. Albo też państwo może "zaplanować" w swoim budżecie pewne wpływy z pożyczek państwowych, rzeczy-

wiste jednak ulokowanie tych pożyczek zależy od żywiołowej koniunktury na rynku pieniężnym.

Tylko socjalistyczna metoda produkcji tworzy rzeczywiste podstawy planowania w dziedzinie finansów państwowych, obiegu pieniężnego i kredytu. Budżet radziecki jest planem finansowym w ścisłym znaczeniu tego wyrazu, jest planem-dyrektywą, a nie planem-hipotezą. Wszystkie pozycje jego dochodów i wydatków oparte są na planie narodowo-gospodarczym.

Planowo określając wolumen produkcji towarowej poszczególnych gałęzi przemysłu, państwo Radzieckie tworzy tym samym trwałą podstawę swych dochodów w postaci podatku obrotowego. Ustalając w trybie planowania ceny towarów i koszt własny, państwo Radzieckie określa w ten sposób zawczasu rentowność swych przedsiębiorstw, której wzrost daje mu drugie pewne źródło dochodów w formie odpisów od zysków. Nawet ta część dochodów budżetowych, która pochodzi ze środków ludności (podatki i pożyczki), określa się na zasadach planowania, ponieważ sama wysokość ogólnego dochodu narodowego, a w szczególności funduszu pracy, zawczasu jest przewidziana w państwowym planie narodowo-gospodarczym.

Z drugiej strony wszystkie wydatki budżetu państwowego, planowane są również zgodnie z ogólnym planem rozwoju gospodarki narodowej. Tak np. wydatki na finansowanie budowy nowych przedsiębiorstw określone są zgodnie z planem inwestycyjnym, wydatki na finansowanie przedsiębiorstw czynnych określone są zależnie od planów rozwoju ich produkcji i obrotu towarowego i t.d.

System kredytowy ZSRR również oparty jest na zasadzie planowości. Jego fundusze akumulowane są nie w trybie drenowania powstających samoczynnie kapitałów, które mogą być także samoczynnie wycofane z rynku kredytowego, lecz w trybie planowego koncentrowania w Banku Państwowym wszystkich wolnych zasobów pieniężnych przedsiębiorstw socjalistycznych. Podział tych zasobów między poszczególne gałęzie gospodarki narodowej odbywa się nie w drodze samoczynnych wahań popytu na kredyt, lecz w trybie planu kredytowego, opracowanego zgodnie z planem rozwoju całości gospodarki narodowej.

Wreszcie i system pieniężny ZSRR opiera się na trwałej podstawie gospodarki planowej. Ceny towarów, sprzedawanych na rynku zorganizowanym, ustalane są zgóry, przy czym państwo Radzieckie świadomie posługuje się prawem wartości, podporządkowując je zasadzie planowania.

Dominujący odsetek obrotu płatniczego stanowi w ZSRR obrót bezgotówkowy, planowo organizowany przez Bank Państwowy, jako jedyny ośrodek rozrachunkowy gospodarki narodowej.

Strumienie gotówki wpływają do obrotu z jednego źródła - Banku Państwowego i po przejściu różnych faz w procesie obiegu znów skupiają się w tym ośrodku; ruch zaś tych strumieni przewidziany jest w planie kasowym.

System kredytowo-pięniężny w ustroju kapitalistycznym rządzony przez prawa żywiołowe, podlega wahaniom cyklicznym i odczuwa periodycznie ciosy przesileń gospodarczych. Ciosy te załamują system rozrachunków bezgotówkowych, wywołują powszechny wyścig za gotówką, restrykcje kredytu bankowego, kasowe wycofywanie wkładów z banków i w rezultacie ich bankructwa (przypomnijmy sobie, że w okresie kryzysu 1929 - 1933 w USA zbankrutowało około 10 tysięcy banków).

Przesilenia gospodarcze ciężko odbijają się w krajach kapitalistycznych również na finansach państwowych, kurocząc wpływy budżetowe i zwiększając tym samym ich deficyty. System finansowy ZSRR, podobnie jak całość jego gospodarki narodowej, nie zna przesilen gospodarczych i rozwija się po linii, nieprzerwanie rosnącej w górę, systematycznie z roku na rok. Banki radzieckie nie potrzebują troszczyć się o swoją "płynność", ani obawiać się o ruch wkładów; nie może zawisnąć nad nimi nigdy groźba krachu. Budżetowi radzieckiemu nie grozi spadek dochodów wskutek przesilenia gospodarczego. Niezrównoważonemu i wyniszczanemu przez przeciwiwzrostwa wewnętrzne systemowi finansowemu kapitalizmu, zalewanemu periodycznie przez fale żywiołu rynkowego, przeciwstawia się trwały, oparty na niewzruszonej podstawie planowej gospodarki socjalistycznej, system finansowy ZSRR.

Sama organizacja radzieckiego systemu finansowego, jako systemu planowego, doskonalszą jest niż organizacja systemu kapitalistycznego.

Konstrukcja budżetu w krajach kapitalistycznych charakteryzuje się brakiem harmonii i jednolitości. Zbyt wielka różnorodność form obciążenia podatkowego, istnienie obok budżetu zwykłego - również nieraz budżetu "nadzwyczajnego", walka pomiędzy poszczególnymi okręgami lub etatami, a państwowymi organami skarbowymi o środki budżetowe - wszystko to razem nadaje systemowi budżetowemu krajów kapitalistycznych charakter dosyć przypadkowy a nieraz nawet chaotyczny.

Budżet radziecki przeciwnie, w całym swym układzie przeniknięty jest zasadą planowości.

Wielkość podatków, istniejąca jeszcze w pierwszych etapach budownictwa socjalistycznego, zlikwidowana została przez reformę podatkową r.1931. Uprawnienia i funkcje budżetowe organów państwowych i lokalnych są ściśle określone i rozgraniczone w drodze konsekwentnej realizacji zasady demokratycznego centralizmu. Całość systemu budżetowego ZSRR jest rzeczywiście narodziłym, konsekwentnym i planowo jednolitym systemem.

To samo powiedzieć należy o radzieckim systemie kredytowym. Od czasu jego reformy z r.1930/31 system kredytowy zorganizowany jest na zasadzie bezpośredniego kredytu bankowego, przy czym Bank Państwowy jest jedynym ośrodkiem kredytu krótkoterminowego. Przy kapitalizmie zaś przedsiębiorstwa zaspokajają swoje potrzeby kredytowe w różnych formach (kredyt handlowy, pożyczki bankowe, emisja papierów wartościowych), sam zaś kredyt bankowy jest funkcją niejednego lecz szeregu banków. Jedność formy i źródeł kredytu ZSRR, w przeciwieństwie do mnogości ich w krajach kapitalistycznych, jest poważną wyższością kredytu radzieckiego w porównaniu z kapitalistycznym i możliwą jest tylko w warunkach planowej gospodarki socjalistycznej.

Planowy charakter radzieckiego systemu finansowego uzasadnia się planowym charakterem gospodarki radzieckiej wogóle. Jednocześnie system finansowy radziecki jest aktywną siłą motoryczną socjalistycznego planowania gospodarki narodowej.

Zadaniem pierwszorzędnej wagi w planowaniu socjalistycznym jest zagwarantowanie samodzielności gospodarki narodowej ZSRR, niezależności jej od krajów kapitalistycznych. Podstawą niezależności gospodarczej ZSRR była realizacja leninowsko-stalinowskiej polityki uprzemysłowienia naszego kraju. System finansowy radziecki odegrał czynną rolę w dziele zdobycia nie-

zależności gospodarki narodowej ZSRR od jego otoczenia kapitalistycznego. Duże znaczenie pod tym względem miał fakt, że system finansowy ZSRR kierował maximum środków na te odcinki gospodarki narodowej, które odgrywają rolę decydującą w dziele zagwarantowania niezależności ekonomicznej naszej ojczyzny. Dziesiątki miliardów rubli, zmobilizowane przez system finansowy radziecki na cele rozwoju ciężkiego przemysłu, umożliwiły ZSRR stworzenie potężnej własnej bazy finansowej, przeistoczenie się z zacofanego kraju rolniczego w czołowe mocarstwo przemysłowe oraz zorganizowanie niezależnego od zagranicy socjalistycznego gospodarstwa narodowego. Przy pomocy swego systemu finansowego ZSRR w nowej powojennej "Pięciolatce" pomyślnie odbudowuje i rozwija swoją gospodarkę narodową, broniąc i utrwalając jej niezależność od krajów kapitalistycznych.

Drugim najważniejszym zadaniem planowania socjalistycznego jest zapewnienie niepodzielnego panowania socjalistycznego systemu gospodarki narodowej oraz zlikwidowanie wszystkich potencjalnych źródeł kapitalistycznych. I pod tym względem radziecki system finansowy odgrywa niemałą rolę.

~~W ramach~~ Środkami budżetowymi i kredytem społeczeństwa gospodarki, ulgi finansowe dla kołchozów, zróżniczkowane obciążenie podatkowe dochodów członków kołchozu i właścicieli indywidualnych gospodarstw rolnych, walka przy pomocy metod finansowych z tendencjami spekulacyjnymi niektórych gospodarstw indywidualnych, - wszystko to ma niewątpliwie doniosłe znaczenie w dziele realizacji omawianego zadania socjalistycznego planowania,

Wreszcie jeszcze jednym ważnym zadaniem planowania socjalistycznego jest niedopuszczanie do dysproporcji w gospodarce narodowej oraz stworzenie rezerw państwowych w celu utrzymania koniecznej proporcjonalności tej gospodarki. I w tej dziedzinie system fi-

nansowy odgrywa dużą rolę. Środki finansowe, zarówno budżetowe jak i kredytowe, dystrybuowane są w ZSRR w trybie planowym w taki sposób, ażeby utrzymać właściwe proporcje między poszczególnymi dziedzinami gospodarki narodowej.

W celu niedopuszczenia do dysproporcji Państwo Radzieckie tworzy obok rezerw materiałowych (surowce, paliwa, żywność) itd.) również rezerwy finansowe, które mogą być wykorzystane w każdej chwili dla usprawnienia niedomagających odcinków gospodarki. Taką rezerwę w budżecie radzieckim stanowią saldo czynne tego budżetu.

Dopomagając do utrzymania właściwych proporcji w gospodarce narodowej, system finansowy radziecki i w tej dziedzinie ujawnia swoją wyższość w porównaniu z systemem kapitalistycznym. W ustroju kapitalistycznym budżet państwowy wogóle nie bierze udziału w dystrybucji zasobów finansowych pomiędzy poszczególne działy gospodarki narodowej, ponieważ państwo burżuazyjne gospodarką tą nie rządzi. Bezplanowa zaś dystrybucja kredytów między poszczególne gałęzie gospodarki narodowej przyczynia się do powstania wśród nich dysproporcji. Tak np. skierowując w okresach ożywienia przemysłowego olbrzymie kapitały pieniężne do poszczególnych najrentowniejszych działów produkcji, kapitalistyczny system kredytowy przyczynia się do jeszcze większego wzrostu tych działów poza granice wszelkiej proporcjonalności z innymi dziedzinami gospodarki oraz z ich zdolnością nabywczą, a tym samym wzmacnia chaotyczność gospodarki i staje się zarzewiem nadprodukcji i kryzysów gospodarczych. Radziecki system budżetowy i kredytowy, przeciwnie, dzieli zasoby finansowe pomiędzy poszczególne działy gospodarki narodowej odpowiednio do przewidzianych w planie narodowo-gospodarczym kwot, przyczyniając się w ten sposób do jego wykonania i stałego postępu ekonomicznego.

System finansowy ZSRR pełni również ważną funkcję kontroli wykonania planu. Zadanie tej kontroli polega nie tylko na tym, ażeby zaopatrywać przedsiębiorstwa w środki pieniężne, niezbędne

dla wykonania planu, lecz również i na tem, ażeby systematycznie kontrolować pracę tych przedsiębiorstw i pobudzać je do celowego planowego, skutecznego posługiwania się zasobami materiałowymi i finansowymi.

Ta kontrola finansowa we wszystkich jej postaciach ma ogromne znaczenie narodowo-gospodarcze ponieważ dopomaga ona do wcielenia w życie i ugruntowania zasady gospodarności i kalkulacji kosztów produkcji i obrotu, do wzrostu socjalistycznej akumulacji.

Tego rodzaju funkcji kontrolujących nie pełni i nie może pełnić kapitalistyczny system finansowy. Przy ściąganiu podatków z przedsiębiorstw, kapitalistyczny system budżetowy ogranicza się do funkcji czysto fiskalnej, wcale nie stawiając sobie zadania pobudzenia kapitalistów do najracjonalniejszego prowadzenia przedsiębiorstwa. Banki zaś, chociaż kontrolują szereg przedsiębiorstw w ustroju kapitalistycznym, najmniej troszczą się przy tym o interes społeczeństwa. Bank np. może skłonić przedsiębiorstwo do wstąpienia do kartelu, lecz, gdy podlegające jego kontroli przedsiębiorstwa podnoszą ceny towarów, ograniczają sztucznie produkcję, hamują wprowadzanie udoskonaleń technicznych itp., to pomimo sprzeczności tych poczynań z interesem społeczno-gospodarczym, żaden bank kapitalistyczny im się nie sprzeciwi, jeżeli tylko zapowiadają mu one zyski.

Tak więc kontrolowanie przedsiębiorstw przez banki kapitalistyczne jest kontrolą prywatno-gospodarczą, przeprowadzaną w interesie gromadki monopolistów. Kontrola zaś finansowa (t.zw. "kontrola przy pomocy rubla") ze strony sieci organów finansowych ZSRR jest planową kontrolą narodowo-gospodarczą w interesie całości społeczeństwa socjalistycznego.

X

X

X

Wyższość radzieckiego systemu finansowego nad kapitalistycznym, wynikająca z wyższości samego ustroju, uwydatnia się jaskrawo nie tylko na płaszczyźnie gospodarki narodowej, lecz i z punktu widzenia stosunków międzynarodowych.

Kapitalistyczny system finansowy służy między innymi celom agresji kapitalistycznej. Przy pomocy swego systemu finansowego kraje imperialistyczne realizują niekierowaną politykę zbrojeniową, przygotowują i prowadzą zaborcze wojny. Wiadomo jest, jaką rolę odegrał system finansowy faszystowskich Niemiec w przygotowaniu i prowadzeniu wojny przeciwko narodom, miłującym pokój. Wiadomo, jak chwalił się Hitler, że w okresie przedwojennym on i jego klika wydali 90 milrd. marek na finansowanie programu zbrojeniowego; ogólna zaś suma wydatków Niemiec na cele wojenne wyniosła 600 miliardów marek, przy czym niemała część tej sumy powstała w drodze grabieży w krajach okupowanych i poddanych.

Zdawałoby się, że po rozgromieniu agresorów ludzkość może odetchnąć swobodnie i narody zwolnione będą od ciężaru wydatków na cele zbrojeniowe. Lecz imperializm nieuchronnie prowadzi do ekspansji gospodarczej i agresji wojennej. Budżety państw imperialistycznych i dziś obciążone są olbrzymimi wydatkami na cele zbrojeniowe, pokrywanymi kosztem mas pracujących i obniżającymi jeszcze bardziej ich stopę życiową. Tak np. w budżecie USA, gdzie reakcyjne koła rządzące są opętane przez szaleńczą ideę panowania nad światem, wydatki na cele wojenne zajmują pierwsze miejsce w ogólnej sumie wydatków. Same tylko bezpośrednie wydatki wojenne stanowiły w bu-

dżecie USA na rok 1946/47 około połowy ogólnej sumy wydatków.

Bardzo duże są również wydatki wojenne Wielkiej Brytanii, która nadal posiada przeszło milionową armię, trzymając swe wojska w szeregu krajów (Grecja, Egipt, Indie, Palestyna it.d.) ku sławie imperializmu brytyjskiego i w celu ujarzmiienia i gnębienia innych narodów. W budżecie na rok 1947/48 rząd partii pracy preliminował wydatki na cele wojenne w wysokości 9 900 miln.£, co stanowi prawie trzecią część ogólnej sumy wydatków. Duży koszt utrzymania sił zbrojnych był jedną z przyczyn szybkiego zużycia przez Anglię pożyczki amerykańskiej oraz przeżywanego przez nią obecnie kryzysu finansowego.

Wysoki poziom wydatków na cele wojenne w krajach kapitalistycznych wywiera wpływ ujemny zarówno na gospodarkę narodową jak i na sytuację mas pracujących. Ogromne wydatki na cele zbrojeniowe są marnotrawstwem nieprodukcyjnym dużej części dochodu narodowego i hamują rozwój gospodarki pokojowej. Z drugiej strony prowadzą do wzrostu obciążenia podatkowego, a tym samym pogarszają sytuację mas ludowych, na których barki spada brzemień wysokich podatków. Ogromne wydatki na cele wojenne w krajach kapitalistycznych sprzeczne są z uchwałą Walnego Zgromadzenia ONZ, powziętą jeszcze w grudniu 1946 r. w sprawie ograniczenia zbrojeń. Jak stwierdził Wyszyński w przemówieniu swym na plenum Walnego Zgromadzenia ONZ we wrześniu 1947 r., fakty świadczą o tym że "USA i Wielka Brytania nie chcą ograniczyć swych zbrojeń, nie chcą się rozbroić, hamują rozbrojenie, co daje powody do niepokoju w szeregu narodów, miłujących pokój".

W przeciwieństwie do systemów finansowych krajów kapitalistycznych, które to systemy są narzędziami polityki mili-

tarystycznej, system finansowy ZSRR służy celom pokoju oraz gospodarczego i kulturalnego postępu. Oczywiście i nasz system finansowy mobilizuje i wydaje pewne zasoby finansowe na utrzymanie sił zbrojnych. Rola radzieckiego systemu finansowego w dziele ugruntowania potencjału obronnego ZSRR jest ogromna. Jasno wykazało to doświadczenie Wielkiej Wojny Narodowej, gdy budżet ZSRR uruchomił ogromne zasoby finansowe na cele walki z agresorami faszystowskimi i zagwarantował ciągłość finansowania wydatków wojennych. I pod tym względem nasz system finansowy okazał się o wiele potężniejszym i bardziej skutecznym, niż system finansowy krajów kapitalistycznych. Lecz Związek Radziecki nigdy nie finansował agresji, a tylko bronił swej wolności i niezależności przed zakusami agresorów.

Z końcem wojny i przejściem do gospodarki pokojowej wydatki ZSRR na siły zbrojne znacznie zmalały i udział ich w budżecie gwałtownie spada. Tak więc jeszcze w r.1946 odsetek tych wydatków zmniejszył się do 23,9% (wobec 42,3% w r.1945),

W budżecie zaś na rok 1947 odsetek ten spada do 17%, przy czym suma bezwzględna wydatków zbrojeniowych zmniejsza się o 24% w porównaniu z rokiem poprzednim, wzrastają natomiast poważnie wydatki na gospodarkę narodową i kulturę. Jest to żywym wyrazem polityki międzynarodowej Związku Radzieckiego, walczącego wytrwale o pokój i przyjaźń narodów.

x

x

x

Artykuł ten daleki jest od wyczerpania wszystkich właściwości i zalet radzieckiego systemu finansowego, lecz pomimo to świadczy on, że system radziecki przewyższa w tej dziedzinie systemy burżuazyjne w tym samym stopniu, jak całość ustroju społecznego i państwowego w ZSRR przewyższa ustroj kapitalistyczny.

